

Megállítható-e Donald Trump?

Párton belüli polgárháborúba torkolhat a republikánusok jelölőgyűlése

DOBOZI ISTVÁN

Donald Trump amerikai republikánus elnökjelölt-aspiráns látványos előválasztási sikerei legjobban a saját pártvezetését félemlítették meg, amely nem a Fehér Házba, hanem inkább a pokolba kívánja a saját hangján beszélő milliárdost. Mindent bedobnak azért, hogy feltartóztassák Trumpot, akivel nyolc év demokrata kormányzás után se tudnák visszaszerezni a Fehér Házat. De megállítható-e még az elszabadult Trump-vonat?

A március közepén lezajlott „szuperkeddi” előválasztásokat követően némileg letisztult a politikai kép Amerikában. A demokrata oldalon gyakorlatilag eldőlt, hogy *Hillary Clinton* a győztes, de július végéig még várnia kell, hogy a detroiti elnökjelölő konvención hivatalosan is a fejére tegyék a koronát. A másik oldalon azonban korántsem lefutott a verseny. A Republikánus Párton belül polgárháborúhoz közelítő helyzet kezd kialakulni azáltal, hogy a pártestablishment korábbi kedvenc jelöltjeit (*Jebb Busht* és *Marco Rubiot*) egymás után sülyesztette el az éllovas Trump. A meglepetéseket közel már egy éve futószalagon szállító milliárdossal minden a feje tetejére állt az amerikai politikában. Vele megdőlni látszik az az amerikai politikatudományban korábban szilárdan uralkodó nézet, hogy – a késhegyig menő előválasztások külső látszata ellenére – így vagy úgy, de a háttérben gyakorlatilag mindig a pártelit dönti el a végső elnökjelölt személyét.

„Ellenséges kisajátítás” és politikai eretnokség

Fél évvel ezelőtt a republikánus vezérkar főként amiatt aggódott, hogy Trump „teljesen esélytelen” a Fehéz Ház elnyerésére *Hillary Clinton*nal szemben. A közvélemény-kutatások jórészt alátámasztják ezt. Az utóbbi hónapokban elért sorozatos előválasztási győzelmei és gyakori szélsőséges kijelentései miatt azonban ma már a párt egzisztenciális jövőjét féltik tőle, beleértve a pártszakadás kockázatát is. Trumpot főként azzal vádolják, hogy demagóg, populista retorikával és tudatosan rájátszva az amerikai társadalomban szunnyadó tömeges gazdasági elégedetlenségre, gyakorlatilag „ellenséges kisajátítást” (hostile takeover) hajt végre a párton belül. Haszonelvű „betolakodó,” aki ráadásul nem is „valódi konzervatív” – mondják róla.

Ebben a jellemzésben sok igazság van, hiszen az alapvető politikai elveket tekintve Trump valóban eretnekként lóg ki a Republikánus Párt modern kori történelméből. Legfontosabb programpontjai éles ellentétei a hivatalos pártortodoxiának, amely a szabadkereskedelmet, az adócsökkentést, a korlátozott kormányzatot, a vallás- és szólásszabadságot, a katonai intervencionalizmust és Oroszország féken tartását hangsúlyozza. Ezzel szemben Trump a kereskedelmi háborúk határát súroló protekcionista korlátok kiépítését, erős, illiberális hajlamú kormányt, a sajtó kordában tartását, a Wall Streetnek kedvező adókiskapuk bezárását, a bevándorlás vallási alapú korlátozását, a külföldi katonai jelenlét csökkentését, a NATO-n belüli szerep átgondolását és a *Putyin*nal való kiegyezést hirdeti. A konzervatív elit ma már nemcsak attól fél, hogy nyolc év után se tudják majd megkaparintani a Fehér Házat, hanem attól is, hogy Trump széleskörű negatív megítélése miatt a novemberi általános választásokon elveszíthetik a kongresszus mindkét házában jelenleg meglévő republikánus többséget, amellyel sakkban tudták tartani *Barack Obama* demokrata elnököt, akinek a kezdeményezéseit vagy rendre megtorpedózták, vagy nagymértékben felhígították.

Trump előválasztási repülőstartját látva a republikánus vezetés kezdetben abban bízott, hogy a milliárdos üzletember egyharmad körüli támogatottsága a tetőpontot jelenti és a maradékból kinő majd az általuk elfogadhatónak számító elnökjelölt: *Marco Rubio* floridai (aki azonban gyenge szereplése miatt már visszalépett) vagy *Ted Cruz* texasi szenátor. Cruz mára Trump egyetlen komoly kihívójává vált, habár a pártestablishmentben sokan csupán mint a Trump elleni „szükséges rosszat” látják benne szélsőségesen jobboldali nézetei és túlzottan opportunistá stílusa miatt. Roppantul téves számítás volt! Trump eddig meglepően fölényesen nyert a fontos államokban (Florida, Michigan, Illinois stb.), jelentősen elmélyítve és kiszélesítve bázisát számos államban, köztük olyanokban is, ahol korábban esélytelennek tartották. „A Donald” támogatói köre már korántsem csak a leszakadt, kiábrándult, politikailag haragos fehér bőrű munkásosztályból áll: széles bázisú országos jelölt lett. Ezért is félnek annyira tőle a pártjában.

A feltartóztatás forgatókönyvei

Trump sikereivel egyenes arányban fokozódik a republikánus vezetés azon törekvése, hogy mindenáron megakadályozzák hivatalos jelöltté választását a július végén Clevelandben tartandó elnökjelölti konvenció. Megosztónak, kirekesztőnek és rasszistának tartott kijelentései miatt számos konzervatív véleményvezér (*George Will*, *Bill Kristol* stb.) már élesen elítélte Trumpot, és a párt jövőjének megmentése érdekében egy független, hiteles jelölt indítását sürgetik, ha ő kerülne ki végső győztesként az előválasztásokból. Ilyen erős ellenszélben milyen esélye van Trumpnak, hogy elnyerje az elnökjelöltséget?

Három reális forgatókönyv jöhet számításba. Az első szerint Trump előválasztási sikerei folytatódnak, és a konvencióra sikerül majd begyűjtenie a biztos jelöltséget szavatoló 1237 delegátust. Jelenleg – a kampány felezőjén túl – 741 delegátussal rendelkezik, és a hátralévő fordulóban a maradék delegátusok 53 százalékát kellene elnyernie június 7-éig, az előválasztások záró napjáig. Ez nem lehetetlen, de nem is igazán valószínű. A fő trófeának számító Kalifornia nélkül pedig biztosan nem menne, ahol – a közvélemény-kutatások szerint – Trump győzelme meglehetősen kétesnek tűnik.

A második forgatókönyv – és a politikai megfigyelők szerint – szerint a konvencióig Trump a szükségesnél mintegy 100-200 delegátussal kevesebbet tud majd csak begyűjteni. Ezért Clevelandben „alkudozó”, versengő konvencióra kell számítani, ahol minden lehetséges, többek között az is, hogy a

pártvezetés célirányosan úgy formálja a gyűlés jelölési játékszabályait, hogy azok Trump biztos bukásához vezessenek a várhatóan többfordulós szavazásnál. Erre számos lehetőség van, beleértve például a „lelkiismereti klauzula” bevetését, amelynek révén már a szavazás első körében valamennyi delegátus kötöttség nélkül, szabad belátása szerint voksolhatna, figyelmen kívül hagyva az előválasztás eredményeit. Trump viszont abban reménykedik, hogy a delegátusok többségével a tarsolyában de facto győztesként érkezhetsen Clevelandbe, ahol – az el nem kötelezett delegátusokat meggyőzve – már az első választási menetben nyerhet. Trump a pártvezetést a több milliós támogató táborának „fellázadásával” fenyegette meg, ha – az előválasztók akarására fittyet hányva – megakadályozzák az elnökjelöltség elnyerésében.

A harmadik forgatókönyvben Trump –megunva a pártvezetés cselszövéseit – független jelöltként száll ringbe novemberben az elnökségért, *Ross Perot* 1992-es modelljét követve. Annak ellenére, hogy aláírt választási hűségnyilatkozat köti őt a Republikánus Párthoz, Trump már többször megmutatta, milyen gyorsan képes véleményt váltani. Már az év elején fölvetette, hogy „szükség esetén” független jelöltként is indulhat.

Hillary Clinton, a fő haszonélvező

A Republikánus Párton belül folyó eddigi puha polgárháború igen keménnyé válhat Clevelandben. Hogy a három fölvezolt forgatókönyv közül melyik valósul majd meg, azt ma senki sem tudja pontosan megjósolni. A kiszámíthatatlanul szertelen Donald Trump minden eddigi politikai prognózist megcáfolt. Szinte semmi nem úgy történt eddig az előválasztásokon, ahogy azt a politikai szakértők előrejelezték. Trumpnak már régen el kellett volna buknia, a korábbi „vasvillás” lázadókhöz hasonlóan. A választók viselkedésében is új vonások mutatkoznak – hogyan lehetne másképpen magyarázni, hogy az Amerikában „demokratikus szocializmust” hirdető demokrata jelölt, *Bernie Sanders* több államot megnyerve még mindig versenyben van? A „jól fészült”, politikailag faltól falig korrekt, pénzes szponzorok által távirányított megélhetési politikusokból is mintha elégük lenne a választóknak.

Csupán egy dolog bizonyos: a republikánus szavazatok várhatóan nagyfokú megosztása miatt mindhárom forgatókönyv végső haszonélvezője Hillary Clinton. Ahogy 1992-ben Perot az „első” *Clinton* elnökségének ágyazott meg, úgy most Trump a „második” Clinton elnökségét készítheti elő.

A szerző a Világbank volt vezető közgazdásza, jelenlegi főtanácsadója.

@2016 Magyar Nemzet